

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา

นับตั้งแต่จังหวัดเชียงใหม่ได้ถูกกำหนดให้เป็นเมืองหลักของภาคเหนือตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ซึ่งคาดไว้ว่าการพัฒนาเมืองที่มีศักยภาพให้เป็นศูนย์กลางความเจริญ และการพัฒนานั้น จะส่งผลกระทบกระจายความเจริญออกไปยังบริเวณข้างเคียงด้วย เป็นผลให้จังหวัดเชียงใหม่ได้รับการพัฒนาสิ่งต่างๆหลายด้าน เพื่อให้มีความพร้อมในการให้บริการด้านต่างๆอย่างสมบูรณ์ จนในปัจจุบันเมืองเชียงใหม่ได้เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ การศึกษา และการบริการสาธารณสุขที่สำคัญที่สุดในบริเวณภาคเหนือ แต่กระนั้นการเติบโตทางเศรษฐกิจของเชียงใหม่ เพื่อกระจายรายได้ไปสู่ชนบทรอบข้างกลับไม่บังเกิดผล ศูนย์กลางที่กระจุกตัวอยู่ในเขตเมืองมากเกินไป ยิ่งดึงดูดให้กิจกรรมอื่นๆตามมา และที่สำคัญก็คือ คนจากชนบทอพยพเข้ามาอยู่ในเขตเมืองเชียงใหม่มากขึ้น สภาพของเมืองเองก็มีการขยายตัวออกไปในทุกทิศทางตามเส้นทางคมนาคมสายหลัก จนก่อความสูญเสียทั้งพื้นที่เกษตรกรรมชนเมืองและปัญหาการลงทุนสาธารณสุขภาครัฐ ตลอดจนเริ่มขยายตัวเข้าไปในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อภัยธรรมชาติหรือไม่เหมาะต่อการตั้งถิ่นฐานมากขึ้น

แนวทางหนึ่งในการบรรเทาปัญหาจากการเติบโตของตัวเมือง และการกระจุกตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของเมืองเชียงใหม่ คือการเปลี่ยนแปลงรูปแบบโครงสร้างการพัฒนาแบบศูนย์กลางเดี่ยว(Monocentric)มาเป็นการพัฒนาแบบหลายศูนย์กลาง(Multicentricหรือ Multiple Nuclei) โดยทำการพัฒนาศูนย์ชุมชนชนเมือง(Sub-center)ระดับต่างๆกัน ให้สามารถดำเนินกิจกรรมอย่างมีระบบและผสมผสาน โดยศูนย์ชุมชนชนเมืองเหล่านี้จะรับกิจกรรมบางอย่างและแบ่งเบาภาระศูนย์กลางหลักของเมืองเชียงใหม่ ซึ่งเป็นแนวคิดที่กรมการผังเมืองได้กำหนดเป็นนโยบายการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ปัจจุบัน

ศูนย์ชุมชนชนเมืองเชียงใหม่ที่ได้กำหนดตามนโยบาย มีอยู่ด้วยกัน 6 ชุมชน คือ สุขาภิบาลแมริม สุขาภิบาลแม่ใจ สุขาภิบาลสันทรายหลวง สุขาภิบาลดั้นเปา สุขาภิบาลยางหนึ่ง และสุขาภิบาลหางดง โดยทำหน้าที่รับผิดชอบแบ่งเบาภาระของศูนย์กลางเมืองเชียงใหม่ในด้านต่างๆกันไป แต่อย่างไรก็ตามชุมชนเมืองทั้งหก ยังขาดการวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหาหรือบรรเทาข้อจำกัดที่มีผลต่อการพัฒนา ในอันที่จะทำหน้าที่แบ่งเบาภาระของศูนย์กลางเมืองเชียงใหม่ได้อย่างสมบูรณ์

สุขาภิบาลสันทรายหลวง ซึ่งเป็นชุมชนใหญ่ที่สุดของอำเภอสันทราย อยู่ห่างจากเมืองเชียงใหม่ทางตะวันออกเฉียงเหนือ 11 กิโลเมตร ได้ถูกกำหนดเป็นศูนย์ชุมชนชนเมืองขนาดกลางโดยมีบทบาทเป็นศูนย์ชุมชนพักอาศัยชานเมืองและเป็นศูนย์กลางด้านพาณิชยกรรม ตลอดจนการบริการทางสังคม ต่อเขต

พื้นที่ชุมชนโดยรอบ เพื่อรองรับการกระจายตัวจากชุมชนเมืองเชียงใหม่ในอนาคต(กรมการผังเมือง,2538) สภาพแวดล้อมของศูนย์ชุมชนชานเมืองที่กำหนดนี้อยู่ในสภาพที่ดีคือ มีบริเวณเกษตรกรรมล้อมรอบ และไม่มีโรงงานที่มีมลภาวะตั้งอยู่ ทั้งยังไม่ห่างจากศูนย์กลางหลักมากนัก ประชาชนที่อยู่อาศัยในศูนย์ชุมชนชานเมืองจะสามารถเดินทางเข้าไปใช้บริการหรือทำงานในศูนย์กลางหลักได้อย่างสะดวกซึ่งจะเป็นผลให้การพัฒนาเพื่อเป็นศูนย์ชุมชนพักอาศัยชานเมืองเป็นผล และลดปัญหาการขยายตัวของที่อยู่อาศัยในเมืองเชียงใหม่ลงตลอดจนการบริการต่างๆจัดให้มีขึ้นในศูนย์ชุมชนชานเมืองนอกจากจะให้บริการแก่ประชาชนในชุมชนแล้ว ยังสามารถให้บริการแก่ประชาชนในชุมชนข้างเคียงตลอดจนนักท่องเที่ยวที่เดินทางผ่าน จึงช่วยลดปัญหาการจราจรและความแออัดภายในศูนย์กลางหลักเมืองเชียงใหม่ทางหนึ่งอีกด้วยเพราะสามารถใช้บริการต่างๆภายในศูนย์ชุมชนชานเมืองแทนการเดินทางเข้ามาในเมืองเชียงใหม่

จากความเหมาะสมดังกล่าว จึงน่าจะทำการศึกษาวางแผนพัฒนาศูนย์ชุมชนชานเมืองแห่งนี้ให้มีบทบาท หน้าที่ ความเชื่อมโยง เป็นศูนย์ชุมชนชานเมืองเชียงใหม่อย่างแท้จริง โดยการแก้ไขข้อที่เป็นอุปสรรคต่อการเติบโตของชุมชนในอนาคต ทั้งในส่วนที่เกิดจากธรรมชาติและส่วนที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ให้หมดหรือลดน้อยลงไป ซึ่งอุปสรรคเหล่านี้อาจจะแสดงความรุนแรงขึ้นทุกขณะที่ประชากรขยายตัวมากขึ้นในสภาวะสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมลง โดยผลการศึกษานี้จะแสดงให้เห็นแนวทางในการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน การคมนาคมขนส่ง กิจการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ตลอดจนมาตรการและวิธีการในการดำเนินการตามแผนพัฒนาดังกล่าว เพื่อให้นโยบายการพัฒนาศูนย์ชุมชนชานเมืองเป็นไปอย่างได้ผลและเป็นแนวทางการพัฒนาเพื่อรองรับแผนสร้างศูนย์ชุมชนชานเมืองอื่นๆต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึง สภาพพื้นฐานและการพัฒนาโดยทั่วไป บทบาท หน้าที่ ความเชื่อมโยงระหว่างชุมชนล้นทรายกับเมืองเชียงใหม่ ในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาแนวโน้มการขยายตัว เงื่อนไขหรือข้อจำกัดที่มีต่อการพัฒนาชุมชนล้นทรายให้เป็นศูนย์ชุมชนชานเมืองเชียงใหม่
3. เพื่อทำการวางแผน ที่สามารถแก้ไขปัญหาและข้อจำกัดในการพัฒนาพื้นที่ชุมชนล้นทรายในการเป็นศูนย์ชุมชนชานเมืองเชียงใหม่ในอนาคต
4. เพื่อเสนอแนวทางการดำเนินการตามแผนพัฒนาชุมชนล้นทรายให้เป็นศูนย์ชุมชนชานเมืองเชียงใหม่

ขอบเขตการศึกษา

ภายใต้กรอบของนโยบายในการกระจายความเจริญออกจากศูนย์กลางเมืองเชียงใหม่ การศึกษานี้จะมุ่งเน้นที่การวิเคราะห์สภาพปัจจุบันในด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ทั้งในส่วนข้อจำกัดของ

พื้นที่ตามธรรมชาติ และที่เกิดจากการสร้างของมนุษย์ โดยจะทำการสรุปประมวลผลการศึกษาให้เห็นข้อเท็จจริงของสภาพปัญหาและทำการวางแผนพัฒนาทางด้านกายภาพของศูนย์ชุมชนสันทรายให้เป็นศูนย์ชุมชนชานเมืองเชียงใหม่ในกรอบกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ของกรมการผังเมือง

ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการศึกษา

1. ศึกษาทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศูนย์ชุมชนชานเมืองเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการศึกษา
2. เก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคเอกสารหรือหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง และรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมตลอดจนตรวจสอบข้อมูลบางชนิดในสนาม โดยการสังเกต สอบถามและสัมภาษณ์ ซึ่งข้อมูลที่ทำกรเก็บรวบรวม ได้แก่ ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ประชากร และกายภาพทั้งในส่วนสภาพตามธรรมชาติ และการสาธิตรูปโภาคสาธิตรูปการ ตลอดจนสภาพปัญหาต่างๆในพื้นที่
3. จำแนกข้อมูลและนำเสนอในรูปของรายงานและแผนที่ทั้งทางด้านประชากร เศรษฐกิจ การคมนาคมขนส่ง สาธิตรูปโภาค สาธิตรูปการ การบริหาร ภูมิศาสตร์ ธรณีวิทยา ฯลฯ
4. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จำแนก เพื่อให้ทราบถึงศักยภาพและข้อจำกัดของสภาพแวดล้อมด้านกายภาพในแง่ความเหมาะสมสำหรับการพัฒนา โดยการวิเคราะห์พื้นที่ด้วยวิธี Threshold Analysis แล้วนำไปพิจารณาร่วมกับกรอบการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่
5. จัดทำแนวทางการพัฒนาชุมชนสันทราย เพื่อตอบรับแผนการสร้างศูนย์ชุมชนชานเมืองเชียงใหม่ โดยการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน ระบบการคมนาคมขนส่ง การสาธิตรูปโภาค บริการสาธารณะ
6. เสนอแนวทางการดำเนินการตามแผนพัฒนาที่จัดทำขึ้นเพื่อผลในทางปฏิบัติ

ประโยชน์ของการศึกษา

1. เพื่อทราบถึงบทบาทและความสัมพันธ์ของศูนย์ชุมชนชานเมืองที่มีต่อตัวเมืองและพื้นที่โดยรอบ
2. เพื่อเป็นแบบอย่างหรือแนวทางประกอบในการวางแผนทางด้านกายภาพของศูนย์ชุมชนชานเมือง ที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมกับศูนย์กลางหลัก